

ПОДІЇ ТА ФАКТИ НАУКОВОГО ЖИТТЯ

УДК 930(477)''19/20''(092)<Литвин С. Х.>

Цитування:

Добровольська В. В., Збанацька О. М. Сергій Литвин: біографічний нарис (реконструкція життєвих та творчих сходинок). *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 2. С. 52–62.

Dobrovolska V., Zbanatska O. (2020). Serhii Lytvyn: Biographical essay (reconstruction of life and creative steps). *Library science. Record Studies. Informology*. 2, 52–62 [in Ukrainian].

Добровольська Вікторія Василівна,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
доцент кафедри культурології та
інформаційних комунікацій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
vika_dobrovolska@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-0927-1179>

Збанацька Оксана Миколаївна,
доктор наук з соціальних комунікацій, доцент,
доцент кафедри культурології та інформаційних комунікацій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
ZbanatskaO@i.ua
<https://orcid.org/0000-0003-0413-7576>

СЕРГІЙ ЛИТВИН: БІОГРАФІЧНИЙ НАРИС (реконструкція життєвих та творчих сходинок)

За плечима доктора історичних наук, професора Сергія Харитоновича Литвина життєвий шлях довжиною у 70 літ та 35 років науково-педагогічної діяльності, що є вагомим приводом окреслити сторінки його життєвих та творчих сходинок. За величиною незмірності часу це навіть не миттєвість, проте за виміром людського життя – відрізок часу, коли прийнято підбивати перші підсумки прожитого та здійсненого, окреслити плани на майбутнє.

Оглядаючи його спадщину, яка сягає понад п'ять сотень праць та наукових заходів, організатором або ж учасником яких він виступав, ми маємо підстави говорити про Сергія Харитонович як про помітну колоритну та цікаву постать наукового та освітянського простору, історика, джерелознавця та архівознавця, знаного петлюрознавця, дослідника військової справи, воєнної історії, історії національно-визвольної боротьби українського

народу 1917–1921 рр., педагога, вченого з сильною дослідницькою домінантою, характерною рисою якого є суворий документалізм праць, максимальна їх фактологічна насиченість, прагнення здійснити найповнішу об'єктивну реконструкцію процесу, події, факту.

Непростими були пошуки життєвого шляху хлопця, який народився 5 січня 1950 року у поліському селі Запруддя Камінь-Каширського району Волинської області у багатодітній сім'ї. Після закінчення восьмирічки 1964 року вступив до сільськогосподарського технікуму в м. Горохів на рідній Волині, проте вже наступного року вступив в Гірниче чотирирічне училище в Кривому Розі. Здобувши професію машиніста транспортно-навантажувального комплексу, працював машиністом електровоза на залізорудній шахті. 1970 року покликаний на строкову службу в армії, яку проходив в Естонії (м. Тапа) водієм-механіком важкого механізованого моста. 1971 року

вступив до Сімферопольського вищого військово-політичного будівельного училища, яке закінчив 1975-го й отримав військове звання лейтенанта.

1975–1981 роки служив офіцером у Збройних силах СРСР у Сибірському та Забайкальському військових округах на посадах заступника командира роти по політичній частині, помічника начальника політвідділу з комсомольської роботи, заступника командира окремого батальйону (полку) по політичній частині.

У 1981–1984 роках навчався у Військово-політичній академії в Москві на військово-педагогічному факультеті, спеціальність – суспільні науки. Під час навчання отримав військове звання капітана.

Після закінчення академії служив у Сімферопольському вищому військово-політичному будівельному училищі викладачем історії. 1986 року присвоєно військове звання майора.

1987–1990 роки навчався (заочно) в ад'юнктурі Військово-політичної академії (Москва). У цей час виходять його перші наукові праці, надруковані в наукових збірниках Військово-політичної академії в Москві та Сімферопольського вищого військово-політичного будівельного училища. Тоді ж він видає низку навчальних посібників для курсантів училища. 1989 року йому присвоєно військове звання підполковника.

1991 року захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук на тему «Роль КПРС та Радянського уряду по залученню військово-будівельних частин до вирішення народно-господарських завдань (1955–1990 рр.)».

Результати та практичні рекомендації дослідження викликали зацікавленість у представників військового та державного керівництва й були враховані в процесі тогочасного реформування Збройних сил, зокрема при ліквідації військово-будівельних частин, які були (про що було вказано у висновках дисертації) способом масового протиправного рабського використання підневільної робочої сили.

У своїх перших працях Сергій Харитонович висвітлює злободенні суспільні проблеми й події, зокрема про трагічну катастро-

фу в кавказькому місті Спітаку, зруйнованому землетрусом, участь військових у ліквідації наслідків цієї трагедії і відновленні Спітака, у будівництві Байкало-Амурської магістралі, про трудові подвиги військових будівельників на будовах Олімпіади – 80 тощо.

Молодий учений глибоко сприйняв зміни, які відбувалися в Україні, зумовлені «горбачовською перебудовою», співпереживав процесам українського національного пробудження та народження новітньої української державності. Він пише про Українських січових стрільців, про джерела української національної символіки, видає навчальні посібники з цієї проблематики, що було надзвичайно важливою та необхідною справою, а також мужнім кроком з огляду на тогочасні кримські реалії.

Водночас ці перші успішні кроки в науковій діяльності й визначили подальший життєвий шлях С. Х. Литвина як вченого й педагога.

Служба в Сімферопольському вищому військово-політичному будівельному училищі збіглася з процесами українського відродження, яке Сергій Литвин беззастережно сприйняв і з відкритим забралом заглибився у вир суспільних перетворень. Брав активну участь у роботі товариства «Просвіта», громадської організації «Спілка офіцерів України», був головою Кримської організації Спілки офіцерів України (1992–1995), головою Кримського фонду соціальних гарантій військовослужбовців та членів їх сімей (1992–1994), заступником голови громадського об'єднання Комітет громадських організацій «Крим з Україною – соборність» (1993–1998) та очолював Кримське відділення комітету (1994–1998), редагував інформаційний бюлетень «Соборність» (1992–1996).

Сергія Харитоновича, офіцера Збройних сил України, до громадської діяльності спонукало загострення суспільно-політичної ситуації на півострові, спровокованої проросійським партноменклатурним керівництвом автономії. Ситуацію поглиблював небачений ріст злочинності, криза в економіці, сепаратистські тенденції органів кримської влади.

Українським національно-демократичним організаціям доводилося діяти в Криму

в надзвичайно складних умовах. Для місцевої сепаратистсько налаштованої влади вони були чужі, для комуністів і російських націоналістів – ворожі, для офіційного Києва, де в кабінетах влади продовжували сидіти прокомуністично налаштовані чиновники, – незрозумілі й непотрібні. Щоб активізувати процеси національно-культурного відродження на півострові, було створено Комітет громадських організацій «Крим з Україною – соборність», який очолив народний депутат України Микола Поровський, координатор парламентської фракції «Державність», член Комітету з питань оборони і державної безпеки. Сергій Литвин понад два роки був його «правою рукою». Комітет надавав допомогу в діяльності українським громадським і політичним організаціям, підрозділам армії та флоту, налагоджував зв'язки між містами, підприємствами й організаціями різних регіонів України та Криму й, звичайно, протидіяв антиукраїнським, антидержавним силам на півострові.

Особливо загрозливою була ситуація в Криму 1994 року, коли проросійські сепаратистські сили Криму намагалися відірвати півострів від України, обравши інструментом для цього запровадження інституту президентства в Криму. Це вимагало від українських організацій великої роботи з роз'яснення підступності таких задумів, об'єднання українства для спротиву цим планам.

Участь в проукраїнському русі півострова та громадянську позицію С. Х. Литвина позитивно оцінило українське військове командування. 1992 року його призначили начальником соціально-психологічної служби – заступником начальника Сімферопольського військово-будівельного факультету при Кримському інституті природоохоронного і курортного будівництва, а згодом, того самого року, – начальником кафедри українознавства Сімферопольського вищого військово-будівельного училища. 1993 року присвоєно військове звання полковника.

1994 року висувався кандидатом у депутати Верховної Ради України по Сімферопольському виборчому округу. Попри те, що йшов на вибори з проукраїнською державотворчою виборчою програмою, у першому турі посів перше місце й лише через протидію кримського обкому компартії і його брудні технології

програв у другому турі компартійному кандидату з невеличким відривом.

Того ж року обраний головою політичної партії «Український громадянський конгрес Криму», створеної для участі у виборах до Верховної ради Криму. Проте через спротив сепаратистських проросійських сил партія не провела жодного із 12-ти своїх кандидатів, хоч понад 70 тисяч виборців віддали свої голоси за кандидатів від УГКК.

У цей час особливо плідною була співпраця українських організацій з кримськотатарськими організаціями, з Меджлісом і Курултаєм кримськотатарського народу, з його лідерами Мустафою Джемільовим і Рефатом Чубаровим. Сергій Литвин виступив ініціатором проведення спільних заходів, координації зусиль і ресурсів на виборах, ухвалення заяв, звернень тощо.

Разом з однодумцями налагоджує тісні контакти з центральними київськими політичними партіями та громадськими організаціями: Спілкою офіцерів України, Українською республіканською партією, Демократичною партією України, Конгресом українських націоналістів, Організацією українських націоналістів та ін. Особливо тісно співпрацював з Організацією українських націоналістів, її лідерами Миколою Плав'юком і Павлом Дорожинським. С. Х. Литвин організовує зустрічі народних депутатів України та визначних українських діячів з виборцями в Сімферополі, Севастополі, інших містах і селах Криму. З найближчими побратимами: Ігорем Банахом, Владиславом Леонтовичем, Володимиром Андрієвським, Владиславом Єрмаковим та ін. – на своїй «Таврії» добирався до найвіддаленіших містечок і сіл, де гуртував українців, залучав їх до українських організацій півострова.

Тогочасні події в Криму та діяльність українських партій і громадських організацій Сергій Харитонович висвітлював у публіцистичних працях: статтях, доповідях, виступах й інтерв'ю – у редактованому ним інформаційному бюлетені «Соборність» Комітету громадських організацій «Крим з Україною», а також у газетах «Кримська світлиця», «Народна армія», «Слава і честь» тощо. Усю складність ситуації тих років у Криму демонструють та-

кож ухвали, заяви, звернення, підготовлені Сергієм Литвином або за його участі й опубліковані в різних засобах масової інформації у 1992–1996 роках, а також у збірці «Сергій Литвин. За український Крим».

1995 року Сімферопольське вище військово-будівельне училище ліквідували, а полковника С. Х. Литвина, начебто, «за надмірне захоплення громадсько-політичною діяльністю» військове керівництво мало намір звільнити з військової служби. Проте за підтримки Спілки офіцерів України він був переведений по службі в Севастопольське вище військово-морське училище підводного плавання на посаду заступника начальника факультету з виховної роботи, а згодом, 1996 року, переведений (у зв'язку з розформуванням училища підводного плавання) у Севастопольський військово-морський інститут ім. П. С. Нахімова на посаду заступника начальника факультету з виховної роботи.

У Севастополі Сергій Литвин продовжує брати активну участь у роботі проукраїнських громадських організацій, очолює організацію Спілки офіцерів Військово-морських сил України. Там, у форпості української державності, склалося міцне ядро патріотів: Євген Лупаков, Микола Гук, Мирослав Мамчак, Вадим Махно, Володимир Холодюк, Олександр Подольний, Віктор Пащенко, Віктор Задоян, Юрій Тимошук, Юрій Ільїн, Богдана Прошак, Любов Гуляєва та ін. У надзвичайно складних умовах спротиву проросійських сил Севастополя вони сприяли приведенню флоту до присяги на вірність Україні, боролися проти розкрадання флоту та за кожен українську душу. І Сергій Литвин долучився певною мірою до славної сторінки відродження українського флоту.

1997 року С. Х. Литвину присвоїли вчене звання доцента кафедри українознавства і гуманітарної підготовки. На вченій раді Севастопольського військово-морського інституту імені П. С. Нахімова Сергій Харитонович домігся (що було справою надскладною і сенсаційною для пострадянського Севастополя) затвердження теми докторського дослідження: «Симон Петлюра у національно-визвольній війні українського народу» і вступив до докторантури для підготовки й захисту дисертації з прикріпленням до Інституту української ар-

хеографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України (м. Київ).

Сергій Литвин 1997 року став одночасно (як виняток) докторантом двох інститутів: військового – Севастопольського військово-морського інституту імені П. С. Нахімова і цивільного – Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України. Такому повороту долі він завдячує сприянню та допомозі з боку директора Інституту української археографії та джерелознавства професора Соханя Павла Степановича і Міністра оборони України Кузьмука Олександра Івановича.

З відродженням української історії особливу зацікавленість у Сергія Харитоновича викликала контroversійна, маловідома на той час і замовчувана радянською історіографією постать Симона Петлюри. Обмаль історичних джерел щодо цього діяча в Україні та Росії покликала дослідника до пошуків еміграційними шляхами Петлюри, до роботи в бібліотеках та архівах Парижа, Варшави, Мюнхена й ін.

Праця Сергія Литвина за кордоном стала можливою завдяки відомому історикові, іноземному членові Національної академії наук України, голові Наукового товариства ім. Шевченка у Європі, професорові Аркадію Жуковському.

Тут доречно навести фрагмент із доповіді С. Х. Литвина на вечорі пам'яті Аркадія Жуковського: «Мені пощастило знати й близько спілкуватися з Аркадієм Жуковським, бути в Парижі в його помешканні, у його другій домівці – Сарселі – науково-дослідному центрі Наукового товариства імені Шевченка в Європі, бачити його неймовірну працьовитість і безмежну відданість науковій роботі. З юнацьких років, перебуваючи на чужині, усіма своїми помислами й справами, науковою та громадською діяльністю був нерозривно пов'язаний з Україною. Я задумувався: що надихало цю людину на таку титанічну працю? І переконаний: велика любов до України в поєднанні з ностальгією за рідною землею були найсильнішими мотивами до творчості. Любов Аркадія Журавського до України була надзвичайно дієвою, про що свідчить велетенський науковий доробок. Хочу відзначити одну важливу рису його творчості – це

бажання надати Європі й усьому світові якомога більше відомостей про Україну. Він став дослідником історії України, редактором Енциклопедії українознавства та співредактором Енциклопедії сучасної України. Більше двох десятків своїх праць він присвятив проблемі України та Франції, видав десятки праць французькою мовою, друкує свої праці в Німеччині, Великій Британії, США, Канаді. Пише історію України, історію Буковини, про українську церкву, про голодомор в Україні, про українізацію, про українців за кордоном, про видатних українських діячів – Івана Франка, Тараса Шевченка, Лесю Українку, Івана Мазепу, Григорія Сковороду, Симона Петлюру, Михайла Грушевського, Олександра Шульгіна, Андрея Шептицького, Мстислава Скрипника, Володимира Кубійовича, Олександра Оглобліна й ін. Несподіваною стороною його зацікавленості стала картографія як інструмент поширення знань про Україну: організовує видання правдивих карт, запобігаючи їх викривленню та фальшуванню, рецензує картографічні атласи. Нашим науковцям слід зробити все можливе, щоб українська спільнота знала про великого українця Аркадія Жуковського».

Робота в Парижі (у Бібліотеці ім. Симона Петлюри та в Науково-дослідному центрі Наукового товариства Тараса Шевченка), а згодом у Вільному університеті в Мюнхені та у Варшаві (Бібліотеці народовій та Військово-му архіві в Бельведері) надала невтомному науковцеві унікальну джерельну базу для дослідження постаті Симона Петлюри.

Учений також вів активну пошукову роботу в архівах Києва, Львова, Полтави, Вінниці. Брав участь у двох десятках наукових конференцій у навчальних закладах України, де апробовував свої наукові напрацювання та популяризував постать Симона Петлюри.

Дієву науково-методичну допомогу в роботі надавав науковий консультант дослідника – відомий історик, доктор історичних наук, професор Шаповал Юрій Іванович. Він фахово опікував молодого периферійного науковця, навчив його робити рішучі, сміливі кроки в науці, увів до кола маститих столичних історичних метрів, познайомивши з академіками Іваном Курасом, Валерієм Смолієм, Петром Троньком, Ярославом Ісаєвичем, професора-

ми Ярославом Дашкевичем, Віктором Коцуром, Юрієм Мициком, Владиславом Верстюком та ін., що значною мірою сприяло успішній дослідницькій роботі.

Уже 2000 року С. Х. Литвин видав свою першу монографію про Петлюру «Симон Петлюра у 1917–1926 роках. Історіографія та джерела», а 30 листопада 2000 року успішно захистив докторську дисертацію й у квітні 2001 року отримав диплом доктора історичних наук зі спеціальності 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни».

Того ж року військове командування запропонувало Сергієві Харитоновичу посаду завідувача кафедри історії війн і воєнного мистецтва в Національній академії оборони України – і він переїхав до Києва.

У наступні роки Сергій Литвин продовжує досліджувати діяльність Симона Петлюри, розширює й удосконалює свої напрацювання під час роботи над дисертацією. У наукових виданнях він опублікував близько ста статей, що стали значним внеском у «петлюріану». 2001 року вчений видав книгу «Суд історії. Петлюра і петлюріана».

Праця отримала схвальні відгуки наукової спільноти України, зокрема, у колах української діаспори в інших країнах її визнали кращим науковим дослідженням про Петлюру. До автора надходили численні звернення з пропозиціями перевидати книгу. Тому, значно доповнивши свої напрацювання новими матеріалами й осучаснивши оцінки та висновки щодо постаті Петлюри, Сергій Харитонович 2018 року видав книгу «Симон Петлюра у боротьбі за самостійну Україну». Виходу її посприяв великий шанувальник Петлюри, багатолітній директор видавництва «Смолоскип», відомий меценат світлої пам'яті Осип Зінкевич.

Названі монографії принесли С. Х. Литвину визнання як найавторитетнішого петлюрознавця. Остання з них була презентована на «Книжковому Арсеналі» в Києві у червні 2018 року й викликала чималий читацький інтерес. А на Запорізькій книжковій толоці, що відбулася 26–28 жовтня 2018 року, книга «Симон Петлюра у боротьбі за самостійну Україну» посіла перше місце на конкурсі «Найкраща книга Запорізької книжкової толоки»

в номінації «Есеїстика, публіцистика, мемуаристика, література факту».

Невтомний науковець С. Х. Литвин і дотепер продовжує досліджувати постать Симона Петлюри, вважаючи його найвизначнішим діячем Української революції 1917–1921 років і найвідданішим українським державником.

Після захисту докторської дисертації С. Х. Литвин був переведений по службі до Національної академії оборони України (тепер Національний університет оборони України ім. І. Черняхівського).

З 2001 року очолює кафедру історії війн та воєнного мистецтва. Це призначення визначило його подальшу наукову спрямованість – воєнна історія.

Так, 2002 року Сергій Харитонович ініціював створення та очолив спеціалізовану вчену раду із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності «Військова історія» в Національній академії оборони України, узяв участь у розробці та впровадженні паспорта спеціальності, що регламентував дослідження теоретичних і науково-методичних проблем з історії війн, воєнного мистецтва, воєнної думки, військових формувань, збройних сил, їхніх видів, родів військ і їх всебічного забезпечення. Спецрада за два роки (2002–2004) здійснила під керівництвом авторитетного науковця два десятки захистів дисертацій з важливих та актуальних тем, чим збагатила воєнно-історичну науку плеядою молодих учених. Активна робота спецради підняла на новий рівень стан галузі воєнної історії, викликала не тільки відомчу (власне військову), а й загальну суспільну зацікавленість її проблемами. Під безпосереднім науковим керівництвом Сергія Харитоновича захистили кандидатські дисертації Андрій Лубенець, Юрій Каліберда, Олег Лунник, а згодом докторські – Юрій Бадах і Віктор Карпов.

Водночас з 2002 по 2010 рік С. Х. Литвин був членом спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук зі спеціальності 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» в Інституті української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського Національної академії наук України. У спілкуванні в межах роботи в спецраді з

видатними істориками, зокрема Павлом Соханем, Юрієм Шаповалом, Ярославом Дашкевичем, Ярославом Калакурою, Юрієм Мициком та ін., Сергій Харитонович набував безцінного досвіду науковця-дослідника. У спецраді він редагував, експертував та опонував дисертації переважно на воєнно-історичну тематику, надав низку відгуків на автореферати дисертацій з проблем воєнної історії.

Свою навчально-педагогічну діяльність, як і раніше, С. Х. Литвин органічно поєднує з науково-організаційною та громадською діяльністю. Усвідомлюючи необхідність пересмислення та розвитку української воєнної історії, він разом з однодумцями поставив за мету об'єднати зусилля всіх зацікавлених сторін, закладів, установ та окремих аматорів для створення науково-дослідницької інституції для відродження й популяризації воєнно-історичної науки загалом.

Першим кроком для досягнення цієї мети було проведення 30 травня 2001 року круглого столу на тему «Воєнно-історична наука в Україні: стан і перспективи» за участю провідних учених, фахівців у царині воєнної історії, представників керівного складу Міністерства оборони України й інших державних органів.

У межах круглого столу відбулися установчі збори зі створення Всеукраїнської громадської організації «Український інститут воєнної історії» як міжвідомчої координаційної науково-дослідної інституції. Інститут ставив за мету відродження, розвитку і популяризацію воєнно-історичної науки в Україні, координацію дослідницької та видавничої діяльності в галузі воєнної історії, встановлення та зміцнення наукових зв'язків між вітчизняними й зарубіжними військовими істориками. Сергій Харитонович був обраний заступником голови Правління інституту. 4 жовтня 2002 року інститут був зареєстрований у Міністерстві юстиції України, згодом створені територіальні осередки майже в усіх регіонах України, розширилася чисельність колективних та індивідуальних членів організації.

До здобутків Українського інституту воєнної історії слід віднести цілу низку дослідницьких і видавничих проєктів, здійснених як самостійно, так і в співпраці з іншими державними та громадськими інституціями,

як-то: видання колективної монографії «Військове будівництво в Україні у XX столітті: історичний нарис, події, портрети», колективної монографії «Україна в полум'ї війни «1941–1945», монографії С. Литвина «Суд історії. Петлюра і петлюріана, підготовлені до друку підручник «Воєнна історія України», навчальний посібник для старшокласників «Навчальна книга призовника», навчальний посібник «Розвиток воєнного мистецтва від стародавніх часів і до сучасності» та ін.

Активну участь у роботі інституту брали Володимир Бережинський, Ігор Печенюк, Юрій Вознюк, Вадим Корнієнко, Віктор Карпов, Тарас Чухліб, Олександр Гуржій, Олександр Лисенко, Володимир Горелов, Ігор Чичкань, Олександр Уткін та ін.

2002 року Сергій Харитонович виступив ініціатором і засновником науково-популярного журналу «Воєнна історія», став його головним редактором і видає його на громадських засадах до цього часу. Перший номер вийшов у січні 2002 року, а вже в січні 2003-го журнал був зареєстрований Міністерством освіти і науки як фаховий зі спеціальності «Військова історія». Видання пропагує національні воєнно-історичні цінності, відкриває нові, маловідомі сторінки воєнної історії, надає матеріали про воєнні конфлікти сучасності, історичні портрети видатних військових діячів, пам'ятки воєнної історії, публікує архівні документи й спогади учасників бойових дій тощо. Журнал слугує цінним джерелом для військово-патріотичного виховання молоді.

Як головний редактор журналу С. Х. Литвин брав інтерв'ю в таких видатних людей, як: Василь Кук, генерал-хорунжий, головнокомандувач Української повстанської армії; Юрій Єхануров, міністр оборони України; Юрій Мицик, доктор історичних наук, професор Національного університету «Києво-Могилянська академія»; Володимир В'ятрович, директор Галузевого державного архіву Служби безпеки України; Ярослав Дашкевич, доктор історичних наук, професор, директор Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського Національної академії наук України; Владислав Верстюк, доктор історичних наук, професор, заступник директора Українського

інституту національної пам'яті; Сергій Куніцин, голова Севастопольської міської державної адміністрації; Олександр Лаврик, заступник голови Сумської обласної державної адміністрації, начальник штабу з підготовки відзначення 350-річчя Конотопської битви; Сергій Павленко, головний редактор журналу «Сіверянський літопис», мазепознавець, дослідник Гетьманщини та ін.

Головним пріоритетом публікованих матеріалів є науковість, а це передбачає об'єктивне висвітлення української історії. Редакційна команда і її незмінний головний редактор Сергій Литвин, усвідомлюючи необхідність і важливість журналу, докладали титанічних зусиль для забезпечення його видання.

Варто зауважити, що журнал, як й інститут загалом, функціонував практично без державної підтримки, переважно на ентузіазмі окремих науковців. Ставало дедалі зрозуміліше, що на громадських засадах інститут не може вирішувати всього складного комплексу проблем з воєнної історії, що поставали перед ученими та громадськістю. Була очевидною потреба заснування відповідної інституції як державної науково-дослідної установи.

Виступаючи ініціатором «одержавлення» проблем воєнної історії, Сергій Литвин ще з червня 2003 року скеровує відповідні клопотання, проте отримує лише формальні відписки й відмови, як наприклад, від першого віце-прем'єра Миколи Азарова, що створення інституту «не передбачено держбюджетом», а «надання журналові “Воєнна історія” статусу бюджетного видання в умовах обмежених коштів не є можливим».

І все ж зусилля Сергія Харитоновича, спрямовані на створення державної науково-дослідної інституції з воєнної історії, увінчалися успіхом. За підтримки Президента України Віктора Ющенка і за дієвої участі міністра оборони Юрія Єханурова постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2009 року (за підписом прем'єр-міністра Юлії Тимошенко) було створено Науково-дослідний центр воєнної історії Міністерства оборони «з метою відродження національно-історичних традицій та проведення фундаментальних воєнно-історичних досліджень». Це

була хоч маленька, але перемога. Розпочалося формування центру, виділено приміщення для організаційної групи в Будинку офіцерів Міністерства оборони. С. Х. Литвин окрилено й натхненно готувався очолити омріяну інституцію. Проте не склалося: з приходом до влади Віктора Януковича Науково-дослідний центр воєнної історії, ще не до кінця сформований, 7 липня 2010 року ліквідували. Можновладці обґрунтували такий крок тим, що вже існує Український інститут воєнної історії, не зазначаючи, що інститут – лише громадська організація, до створення та існування якої влада не мала жодного стосунку. Це була маніпуляція на державному рівні, а воєнно-історична наука й надалі залишалася на задвірках.

Спілка офіцерів України разом з іншими патріотичними організаціями щорічно до 21 листопада організувала вшанування пам'яті полеглих учасників Другого Зимового походу 1921 року під містечком Базар на Коростенщині. Сергій Литвин незмінно брав участь у заходах, виступав на урочистостях, організував науково-практичні конференції, присвячені героїчним подіям під Базаром.

Крім того, науковець був ініціатором та активним учасником дослідження Синьоводської битви 1362 року русько-литовського війська князя Ольгерда з монголо-татарськими ордами, що активізувалося у зв'язку з підготовкою до відзначення її 650-ї річниці. Важливість дослідження цієї вікопомної історичної події полягало в тому, що її навмисне замовчувала офіційна історіографія всіх попередніх часів з намаганням взагалі викреслити її з історичного процесу. Проте саме ця перемога русько-литовського війська в битві на Синіх Водах, а не міфічна Куликовська битва, мала епохальне значення для всієї Східної Європи. Саме вона підірвала могутність Золотої Орди, а звільненням Поділля поклала початок визволенню східнослов'янських народів від монголо-татарського поневолення та їх об'єднання в межах Великого князівства Литовського і Руського, а також започаткувала інтеграцію руських земель з європейськими державами й народами на засадах і формах, відмінних від абсолютиської монархії Московії.

Науковці звернули увагу на цю наукову проблему завдяки місцевим краєзнавцям, на-

самперед директорів Воронівської середньої школи, члену правління Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України, почесному краєзнавцеві України Миколі Дорошу, невтомному, одержимому дослідникові рідного краю. Посилаючись на першоджерела-літописи, праці Михайла Грушевського, Івана Крип'якевича, Дмитра Дорошенка, Наталії Полянської-Василенко та ін., спираючись на реальні факти й артефакти, він переконливо доводить необхідність дослідження битви саме на Сниводі в районі Уланова.

Об'єднані цією метою вінницькі історики та краєзнавці організували та провели низку наукових конференцій і привернули увагу наукової спільноти до такої проблеми. Актуальність дослідження полягала в тому, щоб насамперед визначити місце цієї грандіозної битви. Одні дослідники вважали ним береги річки Синюхи, що на Кіровоградщині, інші – річки Сниводи (Синя Вода) на Вінниччині в районі Уланова, Воронівець, Рибчинці, Зозулинці. З цією метою 2 листопада 2011 року проведено міжнародну наукову конференцію «Локалізація місця Синьоводської битви 1362 року: Синюха чи Снивода» в Національному університеті оборони України.

У рік 650-літнього ювілею 24 квітня 2012 року в м. Хмільник Вінницької області було проведено міжнародну конференцію на тему: «Синьоводська битва 1362 року – визначальна подія в історії України». А у вересні 2012-го до ювілейної дати неподалік Уланова, при трасі Бердичів – Хмільник, споруджено монументальний пам'ятний знак на честь 650-річчя Синьоводської битви, що символізує єдність руської, литовської і білоруської зброї в Синьоводській битві. Встановлення пам'ятного знака стало можливим в результаті тривалих зусиль наукової громадськості і відданих істині краєзнавців справі відродження української воєнної історії та її популяризації в суспільстві. Сергій Литвин, за його ж словами, пишається причетністю до цієї події.

На відзначення ювілейної дати була проведена 3 жовтня 2012 року наукова конференція в Національному університеті оборони України на тему: «Синьоводській битві 650: стан досліджень, дискусійні проблеми, перспективи». Виступи на конференції, серед них

і доповідь Сергія Литвина «Синьоводська битва: 650 років протистояння в історії і політиці», повніше пролили світло на складну проблему Синьоводської битви, зокрема щодо локалізації місця, де вона відбулася, містили прямі і непрямі аргументи та документальні підтвердження цієї доленосної події української давнини.

Дослідження Синьоводської битви стало поштовхом до створення громадської організації «Товариство воєнних істориків при Фонді Україна-ЮНЕСКО», очолюваного міністром оборони України у 2007–2010 роках Юрієм Єхануровим, якого дуже зацікавили такі розвідки, проте був прибічником версії щодо Синюхи. С. Х. Литвин був заступником голови цієї організації з наукової роботи. Товариство воєнних істориків об'єднало провідних воєнних істориків, організувало й провело низку наукових конференцій, мало амбітні плани й цікаві проекти, проте через відсутність фінансування невдовзі припинило своє існування.

Окремо варто зупинитися на співпраці Сергія Харитоновича як представника Всеукраїнської громадської організації «Український інститут воєнної історії» з Національним військово-історичним музеєм України (начальник Віктор Карпов). Так, у 2002–2012 роках він входить до редакційної колегії «Військово-історичного альманаху», що видавав Національний військово-історичний музей України. Брав участь в організації та проведенні низки конференцій з воєнної історії, що організовував музей по регіонах України, і виступав співорганізатором наукових конференцій, присвячених військовим подіям і видатним постатям, був членом ученої ради музею, у межах роботи якої здійснював експертизу наукових досліджень, дисертацій та авторефератів, брав участь в атестації наукових працівників.

Він брав участь у підготовці трьохтомної колективної монографії «Воєнна історія України», був керівником розділу монографії, присвяченому воєнній історії ХХ–ХХІ століть. На жаль, книга не вийшла у світ через відсутність фінансування, але напрацьовані матеріали були надруковані в різні часи окремими частинами. Видання такої фундаментальної праці й дотепер залишається на часі.

Сергій Харитонович постійно відстежував та аналізував воєнно-історичні наукові

дослідження, упорядковував щорічні бібліографічні покажчики дисертацій та оприлюднював їх у журналі «Воєнна історія», активно виступав у періодичних виданнях з публіцистичними статтями на злободенні теми, переважно з проблем воєнної історії.

Звільнившись зі служби у Збройних силах України, Сергій Литвин працював професором кафедри гуманітарних дисциплін у Київському державному інституті водного транспорту імені гетьмана Петра Сагайдачного. Проте заклад вищої освіти технічного профілю не міг його влаштувати через надто обмежені обсяги викладання історії та дисциплін суспільного профілю. Тому 2012 року він перейшов до Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв на посаду професора кафедри документознавства та інформаційних комунікацій.

Сергій Харитонович потрапив у нову для себе сферу – культури і мистецтв, проте дуже швидко адаптувався в колективі академії. Набув роками педагогічна майстерність, у якій поєдналися толерантність, вимогливість і доброзичливе ставлення, дозволили йому завоювати повагу студентської молоді і педагогічного колективу та в короткі строки опанувати нові для нього навчальні дисципліни кафедри. Водночас досвідчений учений очолив редколегію профільного для кафедри наукового журналу «Бібліотекознавство. Документознавство, Інформологія». Як головний редактор він опублікував у журналі низку наукових концептуальних статей, зокрема «Сучасний стан наукової розробки документознавства», «Документаційне забезпечення управління вищим навчальним закладом як чинник надання якісної освіти та доступності знань (історіографічний аналіз)», «Сучасний стан наукової розробки проблем документознавства та управління соціальними комунікаціями», де висвітлив стан і перспективи цього наукового напрямку сфери культури.

2013 року С. Х. Литвин був призначений завідувачем кафедри гуманітарних наук Академії, де проявив свої організаторські та комунікативні здібності лідера, а також зміцнив науковий потенціал кафедри. Він уміло залучав викладачів і студентів до організації й проведення наукових читань, присвячених

пам'яті професорів Академії О. І. Пупра й О. М. Семашка. З успіхом проходили наукові конференції, шевченкознавчі студії, курси й інші заходи, присвячені 200-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка. Сам Сергій Харитонович брав активну участь у заходах, виступав з доповідями, публікував статті в наукових збірниках конференцій.

У жовтні 2014 року був призначений на посаду проректора з наукової роботи і міжнародних зв'язків Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Наукова робота Академії під керівництвом С. Х. Литвина отримала друге дихання. Планово й регулярно кожна кафедра проводила наукові конференції науково-педагогічного складу, студентів. Започатковано проведення таких форумів для магістрів, аспірантів і молодих учених. І по сьогодні знайний науковець надає постійну допомогу й доречні поради з наукової діяльності кафедрам, інститутам Академії.

За ініціативи Сергія Литвина здійснено ліцензування освітньо-наукових програм третього рівня підготовки зі спеціальностей: культурологія; музичне мистецтво; інформаційна, бібліотечна та архівна справа; образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація; історія та археологія. Він здійснює підготовку науково-педагогічних кадрів: проводить заняття з аспірантами; викладає дисципліни, що розкривають теоретико-методологічні, методичні й організаційні засади підготовки та захисту дисертацій; виявляє турботливе ставлення до молодих учених; з великим завзяттям передає докторантам та аспірантам свій досвід наукової роботи, власне бачення підготовки дисертації.

Як проректор з наукової роботи і міжнародних зв'язків Сергій Харитонович організовував роботу спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій зі спеціальності – теорія та історія культури за напрямками: культурологія, мистецтвознавство та історичні науки. Спецрада за його участі підготувала близько сотні докторів і кандидатів наук для галузі культури та мистецтва. Він опікувався кожним дисертантом, був принциповим щодо якості представлення дисертацій уже на етапі попереднього

їх захисту на кафедрах і ґрунтовної експертизи роботи членами спецради.

Постійно здійснює наукове консультування та наукове керівництво низки молодих учених, опонує й експертує дисертації, редагує та рецензує окремі наукові праці, збірники наукових праць і матеріали наукових конференцій, дає численні відгуки на автореферати дисертацій. Під консультуванням цього вченого успішно захистили докторські дисертації Віктор Карпов та Оксана Збанацька, кандидатську – Антоніна Зоряна.

Багато уваги Сергій Литвин приділяв випуску періодичних наукових фахових видань Академії. Були зареєстровані в Державній реєстраційній службі та перереєстровані відповідно до нових вимог Міністерства освіти і науки як фахові журнали «Вісник НАКККіМ», «Культура і сучасність», «Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», «Мистецтвознавчі записки», «Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури», «Економіка та менеджмент культури», «Проблеми інвестиційного та інноваційного розвитку». Їх своєчасний випуск і високий науково-теоретичний рівень були предметом постійної турботи Сергія Харитоновича.

Є заступником головного редактора журналу «Вісник НАКККіМ», членом редколегії журналу «Культура і сучасність», незмінним головним редактором наукового журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», що потребує кропіткої роботи з редакторами, постійних контактів з авторами.

С. Х. Литвин завжди цікавиться життям Академії та суспільно-політичними подіями в країні. Занурений у національно-демократичний рух, є членом низки громадських організацій, зокрема Спілки офіцерів України.

Він брав активну участь у Революції гідності, сам зібрав і впорядкував короткі біографічні відомості про героїв Небесної сотні та вже у квітні 2014 року опублікував їх у журналі «Воєнна історія». Багаторазово бував у військових частинах, які беруть участь у бойових діях, доставляв гуманітарну допомогу українським воїнам. На сторінках «Воєнної історії» намагається постійно висвітлювати події на

Донбасі, доносити правду про російську агресію, формувати у військовиків патріотичні почуття, любов до рідної землі, готовність стати на захист своєї Батьківщини, насамперед, через усвідомлення славних сторінок української минувшини.

За цю подвижницьку працю з дослідження української воєнної історії Сергій Харитонович Литвин нагороджений орденами Святого Володимира й архістратига Михаїла, медалями та численними відзнаками Міністерства оборони України і багатьох громадських організацій.

Сергій Литвин виступає організатором, співорганізатором чи учасником численних наукових конференцій, які проводять громадські організації на вшанування пам'ятних дат, подій, видатних постатей, зокрема українських військових діячів, таких як Іван Мазепа, Симон Петлюра, Микола Міхновський, Євген Коновалець, а в останні роки – щодо відзначення 100-річчя Української революції 1917–1921 років.

Продовжує видавати на громадських засадах науково-популярний журнал «Воєнна історія», висвітлює на його сторінках не тільки історичні події, а й проблеми сучасності.

Будучи людиною глибоко патріотичною та з твердою громадянською позицією, Сергій Харитонович своєю діяльністю сприяє формуванню цих високих почуттів у студентів Академії, виховує їх справжніми патріотами України.

Разом з обов'язками проректора й завідувача кафедри нинішній ювіляр завжди знаходив можливість досліджувати актуальні аспекти історії України, вирішувати важливі

наукові проблеми. 2018 року він видав монографію «Симон Петлюра у боротьбі за самостійну Україну» (Київ : Смолоскип, 2018. 675 с.) і монографію (у співавторстві) «Міліарні спільники українців у боротьбі проти російського поневолення 1917–1921 рр.» (Львів : ЛА Піраміда, 2020. 480 с.), видав бібліографічний покажчик «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія : наук.-допоміж. бібліогр. покажч. журн.» (уклад.: Литвин С. Х., Добровольська В. В., Збанацька О. М., Кириленко О. Г. Київ : НАКККіМ, 2019. 83 с.) та Дисертаційні роботи, захищені в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв (2000-2019 роки): анотований бібліографічний покажчик. (Київ : НАКККіМ, 2019. 124 с.).

2017 року С. Х. Литвина було обрано академіком Національної академії наук вищої освіти України, що стало визнанням його наукових здобутків і зобов'язує до подальшої праці на науковій ниві. Сьогодні вчений з багаторічним досвідом успішно керує науково-педагогічним колективом кафедри гуманітарних дисциплін Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, сповнений нових творчих планів і задумів. Він завжди бажаний гість наукових конференцій, конгресів, симпозіумів.

Подвижницька праця й чудові особисті якості Сергія Харитоновича Литвина викликають глибоку повагу до нього у вчених, колегах, аспірантів, студентів – усіх, хто має честь з ним спілкуватися й працювати.

*Стаття надійшла до редакції 27.03.2020
Отримано після доопрацювання 20.05.2020
Прийнято до друку 24.05.2020*